

Fundament onder tuigpaardfokkerij

Oregon

Sinds 1998 strijden de goedgekeurde tuigpaardhengsten tijdens de KWPN Hengstenkeuring in 's-Hertogenbosch om de Oregon Trofee. Deze ereprijs is vernoemd naar stempelhengst Oregon, die zestig jaar geleden op de keuring werd aangeboden. Deze hengst bewees destijds met zijn vele in het tuig presterende nakomelingen dat een doelgerichte tuigpaardfokkerij mogelijk was.

TEKST: ROSAN WILTS • BEELD: JACOB MELISSEN

Als er een startpunt zou moeten worden bepaald van de tuigpaardenfokkerij zoals we die nu kennen, dan zou dat het jaar 1950 kunnen zijn, het geboortjaar van Oregon. Hij gaf vorm aan de fokrichting tuigpaarden die zich binnen het VLN (samen met het NWP voorloper van het KWPN) zou specialiseren. In dit artikel komen naast Oregon de klassiek gefokte hengsten aan bod, die keur dan wel preferent werden. Met klassieke tuigpaardhengsten bedoelen we tuigpaardhengsten zonder Hackneybloed van bijvoorbeeld Cambridge Cole en zonder invloed van American Saddlebreds. Desalniettemin werden in de eerste helft van de vorige eeuw ook Hackneyhengsten gebruikt in de fokkerij. Nini, de in 1922 geboren stammoeder van de merrielyn van Iregon, is een dochter van de Hackneyhengst Alethorpe Admiral. Een ander voorbeeld is de moederlijn van Locomotief en Positief. Daarin is de Hackneyhengst Gay Boy en Hockwold Cadet te vinden. Gay Boy staat ook in de achtste generatie in de moederlijn van Gloriant vermeld.

Geen gokkerij

Op de voorplaat van het kerstnummer van In de Strengen in 1966 pronkte Oregon. Met het bovenschrijf 'Koning Oregon' werd zijn status als levende legende onomwonden aangeduid. Onder de foto stond: "Hoewel de geschiktheid voor gebruik als rijpaard, hetzij als sportpaard zonder meer, steeds zwaarder gaat wegen in onze fokpaardenstapel, blijven vele VLN-fokkers het tuigpaard trouw. Gelukkig maar! Immers hoeveel duizenden worden jaarlijks niet bewogen door de prestaties van tuigpaarden. De grote favoriet is Oregon." Bijna een

jaar later sierde dezelfde foto weer de voorkant van In de Strengen, dan staat er: "Oregon, zoals we hem als Koning gekend en bewonderd hebben." In de zomer van 1967 stierf Oregon in het harnas tijdens de training. Concoursrijder J.D. Bulk uit Nieuw-Vennep trainde Oregon voor de UTV om daar te schitteren in een speciaal shownummer rondom deze topvererver en in het Nederlands kampioenschap aangespannen dekhengsten. In een uitgebreide nagedachtenis verwoordde A. Heuff in In de Strengen de nalatenschap van de hengst: "Oregon heeft met zijn beroemde nakomelingschap afgerekend met doctrinaire erfelijkheidstheorieën die een gerichte tuigpaardfokkerij voor onmogelijk hielden en metterdaad bewezen dat men doelbewust tuigpaarden kan fokken. Zijn nageslacht was geen toevalsproduct, zoals aanvankelijk een tuigpaard werd beschouwd, maar hij erfde de tuigpaardmoyens op zeer veel nakomelingen over. Men mag onzenuw het optreden van Oregon in foktechnisch opzicht als een unicum beschouwen, het feit ligt er nu toch dat een fokkerij van tuigpaarden geen gokkerij behoeft te zijn." Voor 1950 waren er ook paarden met tuigtypische bewegingen, houding en allure die op concoursen aangespannen werden uitgebracht. Volgens Heuff werden die als toevalsproducten beschouwd. Rond 1900 streefde het Geldersch Paarden Stamboek (een van de stamboeken die opging in het VLN) naar een paardenras "dat niet alleen voldoet aan de eischen welke de landbouwer voor zijn werkpaard stelt, maar ook aan hetgeen men bij een krachtig rij-tuigpaard en bij een degelijk krijgspaard vordert." Halverwege de vorige eeuw vervingen door de mechanisatie

A. Heuff (1967):
"Men mag het optreden van Oregon in foktechnisch opzicht als een unicum beschouwen."

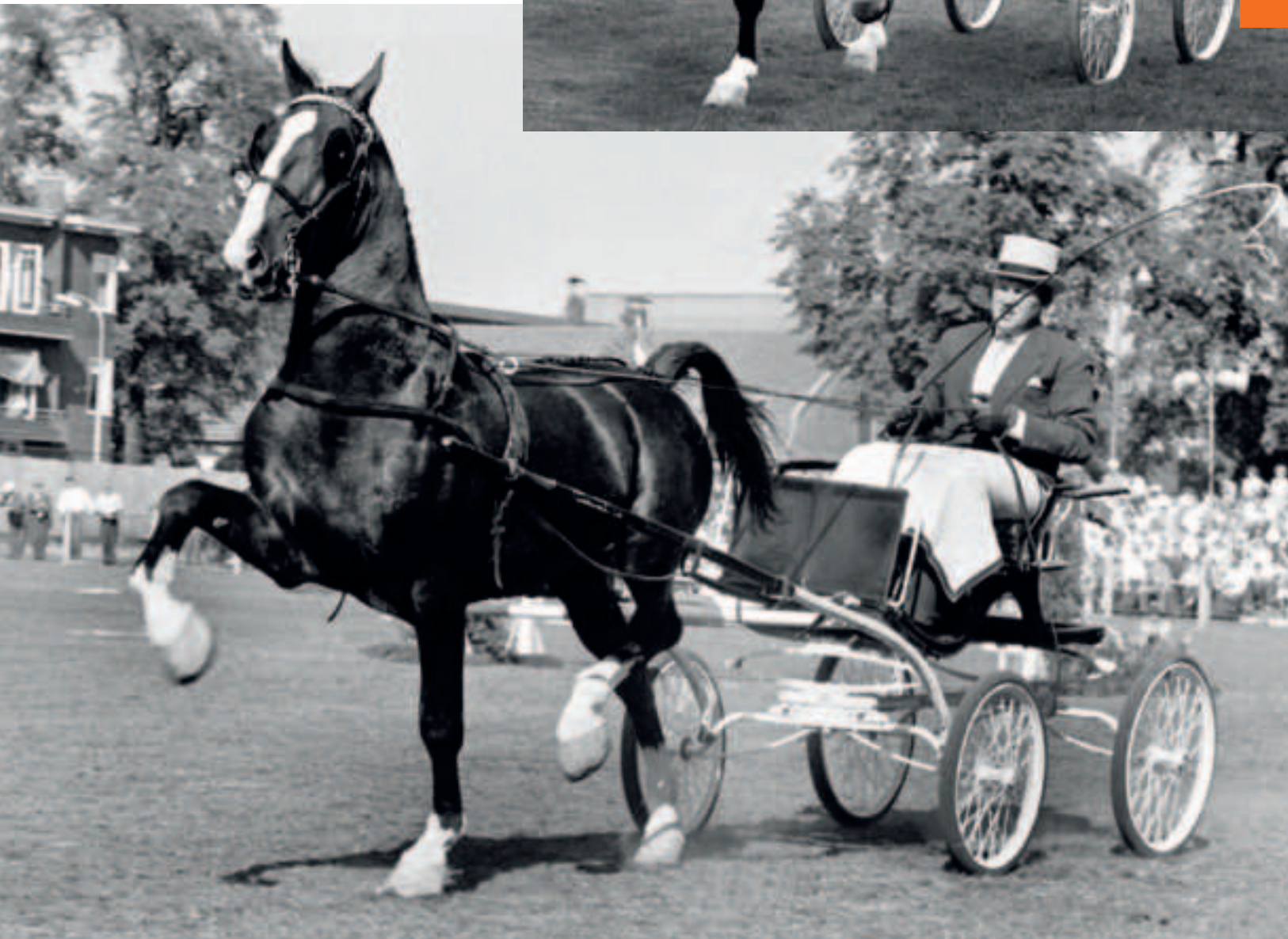
Vijf keer wist Indiaan het kampioenschap aangespannen dekhangsten op zijn naam te schrijven.

“Oregon, zoals we hem als koning gekend en bewonderd hebben”, stond er op de voorpagina van In de Strengen na Oregons overlijden.

Gloriant viel vooral via zijn dochters op, zoals met de drievoudig kampioene Kerna.

HENGSTEN

STEMPELHENGSTEN

Proloog verstevigde de klassieke fundering die zijn voorvaders legden.

tractoren het veelzijdige landbouwpaard. Daarnaast kwam in die periode de paardensport op gang, zodoende veranderde ook het fokdoel.

Goede draf

Van Oregons grootmoeder Werka, een zwarte in 1934 geboren hulpboekmerrie van 1.59m, was de afstamming onbekend. Haar dochter Derka werd ook in het hulpboek (voor paarden met onvolledige afstamming) ingeschreven. Derka is een dochter van de preferente Oberon (Columbus x Viervoet). Uit juryaantekeningen blijkt dat Oberon een goede draf had en Columbus was volgens aantekeningen een zeer goed dravende hengst. De 1.57m metende zwarte merrie Derka behaalde het predicaat kern, dat werd toegekend aan uiterst vruchtbare merries die op oudere leeftijd nog hard en gaaf waren. De in 1939 geboren Derka is de grootmoeder van Organist (v. Kurassier). Die werd door Cees Hoogendoorn uit Utrecht gefokt en in hetzelfde jaar als Oregon goedgekeurd. Hoogendoorn was ook de fokker van Oregon, hij combineerde Derka in 1949 met de dat jaar goedgekeurde Gelderse hengst Kurassier.

"Kurassier is een prachtige verschijning, walsend in

de stap kwam hij de eerste dag in de baan en kwam in draf schitterend uit; de tweede dag was hij zenuwachtig en vergat hij zijn standing. Paard met hals en croupe, een verbeterde Nubert met knap beenwerk", luidt het keuringsverslag van Kurassier. Na zijn goedkeuring kwam Kurassier in handen van Hoogendoorn. H.J. Breukink uit Vorden fokte de donkerbruine Kurassier uit Cella Silvia (Kolkenstein x Badmus). De Kurassier van D.E. Mellema die tweevoudig kampioen van de ereklasse was, is een zoon en naamgenoot van de goedgekeurde Kurassier. Nubert was de vader van de hengst Kurassier en stond erom bekend zowel aan de hand en in het tuig sterk van de grond te gaan. In 1932 werd Nubert met D.E. Mellema kampioen bij de aangespannen Gelderse dekhengsten. Naast Kurassier had Nubert nog een beroemde zoon en dat was meervoudig ereklassekampioen Zampa van A. Stehouwer. Nubert werd geboren in 1926 en als fokker staat A. Kooy te Kedichem te boek. Zijn moeder is de preferente merrie Evelea (Olievier x Generaal) en zijn vader is de zwartbruine Ebert (Monocraat x Xerxes II), ook deze hengst viel volgens de verslagen op door zijn bewegingen. Ebert, Nubert en Kurassier werden preferent verklaard op basis van hun nakomelingen.

Kampioenen

De bruine 1.62m metende Oregon wist zich in het hengstenselectietraject niet bijzonder te profileren. In het verslag van de In de Strengen wordt hij niet genoemd. In de juryrapportage van de hengstenkeuring in 1953 staat: "Hengst met mooi type waarvan de achterhand iets meer gespierd zou kunnen zijn. Hij stond goed en vierkant op de benen en zijn stap en draf waren goed." Daarna kochten Jb. Key en M. van Leeuwen uit Ophemert Oregon van de fokker. Zijn hele leven zou Oregon op het station van Key ter dekking staan. In 1954 werd Oregon in het stamboek ingeschreven met een tweede premie. Een jaar later legde Oregon een bedrijfsproef af die hem een 1B-premie opleverde. In 1956 werd de hengst na het tonen van zijn veulens definitief goedgekeurd. Pas op achtjarige leeftijd werd Oregon in het tuig uitgebracht, met zijn eerste optreden in het kampioenschap aangespannen dekhengsten bereikte hij de derde plaats. Een jaar later was de winst wel voor Oregon. Die koppositie in het prestigieuze hengstnummer wist hij vijf keer achter elkaar te behalen, de laatste keer was in 1964. Sinds 1965 heeft deze rubriek elk jaar, met uitzondering van de zeven keer dat Renovo won, een kampioen die bloed van Oregon voert. Er werden 1.273 dekkingen van Oregon geregistreerd. Zijn goedgekeurde zonen Graaf

OREGON PREFERENT Zonen: Bizet (mv. Ceasar), Dakota (mv. Aderslag), Floregon (mv. Romburg), Gloriant (mv. Urgent), Graaf Oregon (mv. Oregon), Hoogheid (v. Oregon), Hugo (mv. Hertog van Gelre), Indiaan (mv. Victor), Iregon (mv. Udet), Ivaro (mv. Oregon), Jonker Oregon (mv. Adriaan), Jonkheer (mv. Lansier) en Tamboer (mv. Ceasar).

Als zoon en kleinzoon van koning Oregon deed deze hengst zijn naam Hoogheid veel eer aan.

Oregon, Hoogheid en Ivaro hadden zelfs een moeder voortkomend uit Oregon, daarnaast werden nog tien mannelijke nazaten van Oregon ingeschreven. In 1966 stamde ruim een derde van het totaal aantal uitgebrachte concourspaarden af van Oregon. Na het keurpredicaat in 1964, werd Oregon postuum het predicaat preferent toegekend. Vele Oregons manifesteerden zich in het tuig, slecht een klein aantal kunnen hier genoemd worden. Iwando was tot op bijna twintigjarige leeftijd actief in dienst van Stal Van Och. Met Marco (v.Oregon) werd hij halfweg de jaren tachtig twee keer kampioen bij de tandems en al eerder met Indiaan-nazaat Milly twee keer kampioen bij de spannen. Rumanus van Stal Van Tuyl vergaarde in de damesklasse en in de ereklasse vele titels. De hengsten Indiaan en Dakota wonnen ieder vijf keer

het kampioenschap aangespannen dekhengsten. En dan was er nog het bekende span Oregons Stormy en Dormy van Cees Damen, die meerdere malen winnend een kampioenschap afsloten.

Hoogheid

Met koning Oregon als vader en als grootvader was de naam Hoogheid voor deze invloedrijkste zoon van Oregon zeer toepasselijk. Volgens het artikel in het boek Stempelhengsten was de inteelt een doelbewuste keuze van fokker C.A. van Waarden uit Heesselt. De in 1966 geboren voshengst was een zoon van de zwarte kroon preferente merrie Veronika (Oregon x Reclame). Deze moederlijn leverde ook de preferente hengst Waterman op, bovendien is deze via zijn vader Noran een kleinzoon van Hoogheid. In 1969 werd Hoogheid met een tweede premie in het stamboek ingeschreven. "Hoewel de hals iets fraaier moest zijn, kan toch wel degelijk van een goed front worden gesproken. Ook hier ruime, hoge gangen met veel knieactie, zoals we van Nederlandse tuigpaarden gewend zijn of misschien beter gezegd waarmee we verward zijn", tekende P.B. van Binsbergen, voorzitter van de hengstenkeuringscommissie op. In 1970 legde Hoogheid een eendaags verrichtingsonderzoek af, dat resulteerde in een B-certificaat met 128,51 punten. Alleen in 1972 voerde Hoogheid in handen van Cees van Arkel de ereronde aan van het kampioenschap aangespannen dekhengsten, gevolgd door zijn halfbroers Gloriant, Indiaan en Jonker Oregon.

HOOGHEID PREFERENT Zonen: Locomotief (mv. Karolus van Wittenstein), Marcel (mv. Marfleet Raffles) en volle broer Onco, Marius (mv. Brigadier), Napoleon (mv. Folio), Navigator (mv. Valkenier), Noran (mv. Brillant) en volle broers Oran en Rentmeester, Octaviaan (mv. Alex), Ornaat (mv. Castello), Pilot (mv. Epigoon), Positief (mv. Karolus van Wittenstein), Prins Oregon (v. Oleander) en volle broer Unitas, Proloog (mv. Sirius), Regu (mv. Sirius) en Strateeg (mv. Koetsier).

ORAN KEUR Zonen: Tamboerijn (mv. Jonkheer), Uiver (mv. Indiaan)

PROLOOG PREFERENT Zonen: Waarborg (mv. Sirius), Wouter (mv. Hoogheid), Zakerno (mv. Gloriant), Dobas (mv. Geoloog) en Hilbert (mv. Wilhelmus).

WOUTER KEUR Zonen: Donau (mv. Monarch), Edelman (mv. Monarch), Exponent (mv. Renovo) en volle broers Fernando en Graaf Wouter, Farao (mv. Monarch), Harald (mv. Pygmalion), Indurain (mv. Renovo) en Lorton (mv. Renovo)

In 1975, toen zijn oudste nakomelingen nog maar vijf jaar oud waren, werd Hoogheid al keur. Een jaar later bemachtigde hij het preferentschap. Van Hoogheid werden 1.530 dekkingen geregistreerd. Achttien zonen kregen de kans in de fokkerij, onder andere de keurhengst Oran en de preferente Proloog. De meest vooraanstaande Hoogheid-nakomeling in de sport was Sebastiaan III van Stal Schep. Hij is viervoudig ereklassekampioen en veroverde met Trudy Opgenoort een recordaantal van tien titels in de damesklasse. Ook voor Stal Schep kwam uit, de afgekeurde hengst en viervoudig tweespankampioen Positief. Bij de tandems behaalde Ab Koetsier twee titels met de Hoogheid-nazaten Manfred en Renko. Hoogheid stierf net als zijn vader op zeventienjarige leeftijd. Een hartaanval na het dekken van een merrie was de doodsoorzaak. De bruine keurhengst Oran, die een stokmaat had van 1.65m, werd door Gerard Voorburg gefokt uit de ster preferente meervoudig hengstenmoeder Dalotte (Brillant x Cambinus). Zij bracht ook Noran en Rentmeester. De bruine 1.65m metende Oran werd in 1973 geboren en sloot het verrichtingsonderzoek af met een A-certificaat. Twee van zijn nakomelingen werden goedgekeurd, Werner was in handen van H. Oude Breuil een bekende nazaat van Oran in de sport. Oran stierf net als vader Hoogheid tijdens het dekken, hij werd veertien jaar.

Kurassier, de vader van Oregon. "Een prachtige verschijning", luidt het keuringsverslag.

Proloog

P. Verrips uit Leerbroek fokte de in 1974 geboren en in 1995 overleden voshengst Proloog. Deze 1.67m metende Hoogheid-zoon kwam uit de kroon preferente Zilda Maria (Sirius x Norton). Proloog zou de geschiedenis ingaan als de meest invloedrijke zoon van Hoogheid en de laatste klassiek gefokte hengst die preferent werd. Hij verstevigde onder meer door zoon Wouter de klassieke fundering die zijn voorvaders legden. Proloog hield stand tijdens een periode waarin de tuigpaardfokkers steeds meer gebruik konden maken van Hackneyhengsten en hun nakomelingen. Op de hengstenkeuring van 1977 en later in 1978 na het verrichtingsonderzoek werd Proloog als eerste geplaatst. In het protocol van de hengstenkeuring stond: "De hengst kenmerkt zich door een goede stelling. In draf rijst hij in de voorhand, hetgeen nog altijd een 'must' is voor een goed tuigpaard." Van Proloog zijn 503 nazaten geregistreerd. Meervoudig keuringskampioene Zandra van de gebroeders Den Otter is een dochter van Proloog. Op hoog niveau gingen de hoofdprijzen steeds meer naar Hackneybloed voerende tuigpaarden, desondanks gaf Proloog opvallende sportpaarden zoals Zandgraaf van Uiterwijk Winkel, Utan van Jonkers en de afgekeurde hengsten Zakerno van Schep en Waarborg van Swinkels. Van Proloog werden zes zonen in het stamboek ingeschreven en keurhengst Wouter was een van hen. Deze voshengst werd in 1980 geboren, zijn fokker was Wout Hamoen uit Utrecht. Hamoen was jarenlang bedrijfsleider bij Cees Hoogendoorn, de eerder genoemde fokker van Oregon. Hamoen zette de paardenfokkerij na het overlijden van Hoogendoorn voort. De 1.62m metende Wouter is ingeteeld op Hoogheid, via vader Proloog en via zijn moeder. Dat was de stermerrie Ronelia (Hoogheid x Wachtmeester). Diplomaat S van Schuit was een van de meest verdienende zonen van Wouter. Van de in 2003 overleden Wouter zijn 783 nazaten geregistreerd bij het KWPN, negen daarvan bereikte de status van goedgekeurde hengst.

Indiaan

In het jaar dat Oregon stierf kwam zijn zoon Indiaan ter wereld. K. van de Weg uit Elburg fokte de donkere vos met zijn karakteristieke aftekeningen aan zijn hoofd uit de ster preferente vos Diana (Victor x Rigismund). Indiaan sloot het verrichtingsonderzoek af met 157,80 punten, als beste van zijn jaargang met als toelichting: "Prima verrichting met beste tuigpaardmanieren." In de jaren zeventig heerste Indiaan in het hengstnummer, maar liefst vijf keer werd hij kampioen bij de dekhengsten. In 1975 werd

GLORIAN T PREFERENT

Zonen: Kornuit (mv. Roland), Leopold (mv. Clementi), Mardus (mv. Urgent), Maurits (mv. Typhoon) en Natuur (mv. Virtuoso) en zijn volle broer Obrand, Oriant (mv. Oregon), Oscar (mv. Rotan) en Robert (mv. Folio).

Indiaan keur en twee jaar later preferent. Hij stierf in 1991. Ruim twaalfhonderd nakomelingen zijn er van Indiaan geregistreerd. Odessa van de familie Voorburg schreef drie keer het kampioenschap voor aangespannen fokmerries op haar naam. Jan Willem van Stal Offringa werd twee keer kampioen van de ereklasse. Bij de meerspannen was Westminster van Ben Schaap destijds zeer succesvol, net als Sebastiaan van Van Och, later van Piet Schaap. Zes Indiaan-zonen werden in het stamboek ingeschreven, daarvan werd Marconi keur. In 1971 werd de 1.67m metende vos Marconi geboren, als fokker staat A. Muilwijk uit Groot Ammers in de archieven. Moeder Avalina (Sirius x Zadonis) verwierf de predica ten ster, preferent en prestatie en bracht ook de jong overleden hengst Rocconi (v.Indiaan). Van de zeven zonen die van de in 1988 overleden Marconi werden goedgekeurd, manifesteerden zich er twee in de fokrichting Gelders paard. Dat waren Theoloog en Satelliet, de laatste kreeg daarvoor het keurpredicaat. Zampa van Van de Riet was een opvallend presterende Marconi-nakomeling.

Gloriant

Negen mannelijke nazaten van Gloriant werden in het stamboek ingeschreven, geen enkele kon in de vererving zijn vader en grootvader evenaren. Het aantal nationale kampioenen op de baan is ook lager vergeleken met zijn preferente halfbroers en vader. De dochters van Gloriant vielen echter wel op, zoals Kerna, de drievoudig kampioen aangespannen fokmerries van Van der Maat. Zelf werd de bruine Gloriant één keer kampioen aangespannen dekhengsten. De door W.H. Bouwman uit Nijkerk gefokte hengst dek te 1.205 merries. Gloriant was een zoon van de ster preferente vos Annet (Urgent x Kavalier). Zij is tevens overgrootmoeder van stamboekhengst Gaston (v. Zilverster). In 1973 werd Gloriant keur en in 1974 al preferent. In het verslag van de hengstenkeuring waar Gloriant als

INDIAAN PREFERENT Zonen: Marconi (mv. Sirius) en volle broer Rocconi, Nachtwacht (mv. Commandant), Nanno (mv. Uron), Statuur (mv. Hugo) en Strawinsky (mv. Graaf Oregon)

MARCONI KEUR Zonen: Bariton (mv. Hoogheid), Schout (mv. Dakota), Satelliet (mv. Geoloog), Tourist (mv. Jonkheer), Triomfator (mv. Gloriant), Theoloog (mv. Geoloog) en Uroni (mv. Irak)

driejarige een eerste premie haalde staat: "Goed gedaan sinds vorig jaar; is edeler geworden hoewel het hoofd wat grof blijft; heeft de allures van een grootmeester." Nog vrij jong, op tienjarige leeftijd, overleed Gloriant in juni 1975 aan de gevolgen van een ongeluk met de auto en de trailer.

Klassiek

Ruim twintig jaar na de stamboekinschrijving van Oregon werd Hackneyhengst Cambridge Cole ingezet. De tuigpaardfokkerij profileert zich nog steeds met de erfenis van deze boegbeelden. Het fokdoel evolueerde door de jaren heen tot wat het nu is: een tuigpaard dat op het hoogste niveau kan presteren. Hoewel er daarna nog klassiek gefokte paarden in de sport en ook in de ereklasse uitkwamen, werd in 1993 met Dietlof van Jan Schep voor het laatst een klassiek gefokt tuigpaard nationaal kampioen in de ereklasse. Een aantal van zijn opponenten voerden bloed van Cambridge Cole, zo werd de trend dat Hackneybloed de overhand kreeg onbedoeld zichtbaar. F1-producten (Hackney x klassiek gefokt tuigpaard en vice versa) spraken niet iedereen direct aan, deze combinaties leverden echter ook kampioenen op. Nog steeds zijn er liefhebbers voor een tuigpaard met klassieke opdruk, naast degenen die naar meer verfijning streven in de tuigpaardfokkerij. Door de jaren heen werd het Hackneybloed in de populatie genivelleerd, op een paar na voeren alle concourspaarden die nu worden uitgebracht in meer of mindere mate Hackneybloed. Al de in dit artikel genoemde klassiek gefokte keur, danwel preferente hengsten zijn vanzelfsprekend niet meer beschikbaar, maar elke tuigpaardhengst in het huidige hengstenbestand voert Oregon-bloed. Met Koblenz werd in 1995 de laatste klassiek gefokte tuigpaardhengst goedgekeurd, de klassiek aandoende Nando voert toch nog 6.25% Hackneybloed. En op de lijst van tuigpaardmerries met een fokwaarde van 120 en hoger uit 2011-2012 waren er van de 466 merries twee klassiek gefokt. De eerste Renovo-veulens haalden naar verluid in de zeventiger jaren sceptici over, fokkers kozen steeds vaker voor hengsten met Hackneybloed. Wellicht uit nood, vanwege te veel inteelt dat ontstond door de populariteit van Oregon en zijn preferente zonen. Bovendien waardeerden fokkers aspecten als hardheid, actieve bewegingen en uithoudingsvermogen. De preferente Oregon bewees als eerste dat het doelgericht fokken van tuigpaarden mogelijk was. Nu is de huidige generatie tuigpaardhengsten aan de beurt om zich te onderscheiden en de tuigpaardfokkerij naar een hoger plan te brengen. ●